

OTTEITA AJASTA

Mikä ihmeen Faustin uni?

Matti Vuori,
Faustin uni.
WSOY, Hel-
sinki 1995

Kuka tai mikä kumma on Faust? Onko hän 1400-1500-lukujen taitteessa elänyt saksalainen taikuri ja maagikko vai Johan Wolfgang von Goethen traaginen hahmo, joka myy sielunsa paholaiselle saavuttaakseen kaiken inhimillisen ja vähän enemmänkin vai "metafora siitä maailmasta, jonka olemme luoneet kuvaksemme ja joka nyt tuhoaa itsensä"? Entä uni, onko se ihmisen unta, josta voi herätä virkistäytyneenä vai harhaa, joka poistuu silmien aukenemisen hetkellä vai kovaa todellisuutta, jossa ihmisen on vaihtoehdottomasti elettävä?

Kaikkien näiden kysymysten leikkauspisteeseen Matti Vuori on taidokkaasti kirjoittanut puheenvuoronsa, joka kurottautuu suomalaisen yhteiskunnan historiasta ja nykyhetkestä länsimaisen kulttuurin maailmanlaajuiseen kriisiin ja tuhon uhkaan. Wuoren kirjan suuri linja on kulttuurin evoluutio, joka nykyisessä taitekohdassaan uhkaa kaiken elollisen olemassaoloa. Wuoren mukaan tämä murros on saavuttanut huippukohtansa ympäristökriisissä, joka "ei ole ainoastaan ekologinen vaan samalla poliittinen, taloudellinen, tieteellinen, yhteiskunnallinen, sosiaalinen, esteettinen ja moraalinen kriisi, toisin sanoen: ei enempää eikä vähempää kuin kulttuurinen kriisi". Faustin unen päätyminen edellyttää kaikkien vakiintuneiden paradigmojen ja mallien korvaamista täysin uusilla. Näiden löytämiseksi on käytävä läpi kriisiin johtaneet ja siinä vallitsevat asiantilat samoin kuin Goethen Faust kävi läpi jakautunutta sieluaan hallinneet himot ja hyveet. Paljastamisen menetelmä, tie on tuttu jo Goethen ajoilta ainakin maineeltaan, tarvitaan nimittäin "dialektiikkaa, joka ei muistuta historiallisen menneisyyden aaltoliikettä vaan pikemminkin yllättävää mukaansa tempaavaa pyörrettä". Kirjan sisällössä tämä dialektiikka tuottaa vastakohtapareja, jossa pahaa lyödään armotta ja idullaan olevaa hyvää iskostetaan lukijan tietoisuuteen.

Onko synty olla suomalainen?

Wuoren kirjan ensimmäinen osa *Eurooppalainen Suomi*

vuonna nolla lähtee liikkelle kolmesta erilaisesta lähestymistavasta suomalaisuuteen, geologis-myyttisestä, historiallis-propagandistisesta ja näennäisen ajantasaisesta. Ensimmäinen esittää Suomen pohjoisen kylmän ja suljettuna maankolkkana, jonka elinkelpoisuus perustuu valtameriekologiseen oikkuun eli Golf-virtaan ja jonka pelon maantiede muodostuu historialliseksi kalmistoksi romahtaneen itäisen suurvallan jäämistöstä. Historiallis-propagandistisen kuvan takana on valtion tarpeisiin luotu käsitys suomalaisista sisukkaana, mutta hitaana ja tyhmänpuoleisena kansana, jonka auktoriteetti-usko perustuu yhdemukaisuuteen, erottumattomuuteen. Wuoren tavoitteena on kolmannen eli näennäisen ajantasaisen kuvan luominen suomalaisuudesta, jonka "muotoutumiseen, kehitykseen, ehkä surkastumiseenkin, vaikuttavat suuret tekijät ovat kuitenkin juuri nyt erityisen selvästi näkyvillä: maailmantalouden ja markkinoiden globalisoituminen, kansallisvaltioiden ja perinteisten demokraattisten järjestelmien kriisi, peruuttamaton sitoutuminen Eurooppaan". Tavoitteen toteutuminen edellyttää suomalaisuuteen sitoutuneiden, menneisyydessä tuotettujen, mutta ajankohdassa näyttäytyvien vikojen ja vinoutumien esiinkaivamista.

Suomen ja suomalaisten suurin synty on jatkosodan jälkeinen valtiokeskeisyys ja -usko, rahvaan tasolla alamaisuus. Historiallista taustaa tälle löytyy Venäjän vallan ajasta, jopa Helsingistä venäläisenä kaupunkina, venäläisyydestä suomalaisten peruspiirteenä tosin ilman slaavilaista lämpöä. Ei Suomi sentään venäläinen ole ja suomalaisetkin vain sielunsa kolmannekselta, sillä sijoitumme historiallisesti ja geopolittisesti kyrillisen ja latinalaisen kulttuurin, idän ja lännen väliin. Tässä Vuori ilmoittautuu jälkisuomettuneesti Paasikiven kannattajaksi arvostellessaan Suomen yksipuolista sitoutumista länteen. Oppi kuuluu: "Suomen vanhat painovoimaiset kohtalonsuunnat ovat Venäjä ja Saksa. Muita ei ole". Wuoren mukaan "on vaarallista unohtaa, että olemme peruuttamattomasti sidoksissa siihen, mitä Venäjällä tapahtuu, ja että se riippuu paljon myös siitä, mitä me itse haluamme tässä luoteiskolkassamme tehdä". Vuori ei suinkaan unohda, että sama asia piti paikkansa jo YYA-Suomessa, tosiasiallisen sotilasliiton olosuhteissa, jolloin turvallisuuspolitiikka oli sopuisasti puolustuspolitiikkaa ja ulkopoliittikka kulki kaiken muun edellä niin hyvässä kuin pahassakin. Tähtäimessä on luottamus asevaraiseen turvallisuuteen, joka käy ristiin historian kokemusten ja suomalaisen perimän kanssa. Tosin tämä opetus ei oikein sovi yhteen Wuoren haikaileman suomalaisen kansalaisyhteiskunnan kanssa. Ainakin yksi ajattelun vapauden osatekijöistä on kansalaisilta suljettu pois, ulkopoliittinen viisaus, tai sitten itsenäisyydellä elämöinti onkin vain yksi ilmiö valtiollisessa militarisoitumisessa ja esivalan alamaisiinsa kohdistamassa kurinpidossa kuten Vuori tahtoo väittää.

Wuoren mukaan Suomea leimaa kulttuurisesti aina keskenjäänyt länsimaistuminen, modernisaatio, jota yhteiskuntaelämässä edustaa Talvisotaan keskeytynyt kansalaisyhteiskunnan muodostus. Osansa tässä on suomalaisten itäisellä, slaavilaisella perimällä; tosin toisessa kohdassa ja toisessa tarkoituksessa Vuori kiistääkin Richard Dawkinilta peräisin olevan opin geenien itsekkyydestä.

Wuoren ajatus kulkee seuraavasti. Talvisodan mobilisaation jääminen päälle oli ymmärrettävää sodan jälkeisessä sotakorvausten maksun, evakkojen asuttamisen, teollistamisen sekä

maaltapaon olosuhteissa. Toisaalta se tuotti poliittisen kulttuurin ja yhteiskuntamentaliteetin, jota leimaa sulkeutuneisuus, maalaisuus, suvaitsevaisuus samankaltaisuudessa, vierauden pelko, holhous, umpimielisyys, lähiöiden luoma henkinen slummiutumisen ja vallan keskitys valtiokoneistolle. Tämä kieroon kasvu synnytti valtiovaltaa hännystelevän ja valehtelevan lehdistön, loi apurahakirjallisuuden, joka ei muutamaa menneisyyden loistavaa poikkeusta lukuunottamatta rikasta edes suomen kieltä, sekä vahvisti valtion ja kirkon epäpyhää liittoa, jossa kirkon tehtävänä on säilyttää pakanalliselta ajalta peräisin oleva samankaltaisuuden pakko yhteiskunnassa. Uskonpuhdistuskin oli Suomessa valtiollinen projekti. Näine hyvineen suomalaisten on vaikea tulla toimeen läntisen Euroopan moniarvoisissa ja erilaisuutta sallivissa yhteiskunnissa, ainakin vertailukohteenä toimivassa Hollannissa. Wuori tekee yhteenvedon: ”Turvallisuus perustuu silloin siihen, että tunnistamme toisissamme aina itsemme. Toisia vihatessammekin olemme leppymättömiä, koska tiedämme omat sietämättömät heikkoutemme. Yhteisen hädän hetkellä suljemme kuitenkin aina rivimme. Suomi on vapaa maa, suomalaisille. Serbiakin on, serbeille, vapaa maa. On yksi ero. Me olemme etnisesti puhdistettu kansakunta, valmiiksi.”

Huoraako suomalainen älymystö?

Erityisen tuhoisasti valtiokeskeisyys on vaikuttanut älymystöön. Wuoren mukaan maassa ei ole lainkaan todellista älymystöä vaan ainoastaan ”sivistyneistö, tai muodollinen lukeneisto, joka epäröimättä samaistuu valtioon ja julkiseen valtaan”. Älymystön liittoutumista vallanpitäjien kanssa Wuori kutsuu intellektuellien petokseksi, prostituutioksi, joka nimitys tosin loukkaa jälkimmäistä ammatikseen harjoittavia. Tarvitaan todellisia intellektuelleja, joita Wuori luonnehtii läheltä kirjoittaen jotenkin tutunomaisesti seuraavalla tavalla: ”Todellinen intellektuelli ei sitoudu ideologioihin, vaan samaistuu ihmisyyteen, ihmisarvoon ja niihin kätkeytyviin, vielä käyttämättä oleviin mahdollisuuksiin. Se merkitsee työtä ennen muuta ihmisoikeuksien ja ympäristön puolesta, minkä vastakohtana on välinpitämättömyys siitä, että ihmisiä ja ympäristöä tuhotaan kaukaisissa maissa tai että lapset näkevät nälkää.” Tietysti myös huolenpito ilmastonmuutoksesta ja aarniometsien tuhoutumisesta samoin kuin kaupallisen kulutuksen ja televisioviihteen tylsistyttävän vaikutuksen vastustaminen kuuluvat Todellisen intellektuellin tehtäviin. Ei Wuori tosin intellektuellien valtaa aja, sillä jakobiinien ja bolshevikien esimerkit varoittavat, ja saattaisi se olla tuhoisa tie myös intellektuelleille itselleen, kuten Stalin voimaperäisesti osoitti. Kansalaisyhteiskunnan muodostamiseksi älymystö on kuitenkin välttämätön. Wuoren esittämä poliittisen vallanjaon malli onkin jonkinlainen uusi kolmikanta, jossa etujärjestöillä ei ole osaa eikä arpaa ja valtiokin on tarkkailuluokalla. Wuoren mukaan ”vain sellai-

nen kolmikenttä, jossa valtiovalta ja sitä enenevästi korvaavat ylikansalliset ja toisaalta alueelliset ja paikalliset poliittiset rakenteet, kiivasta vauhtia globalisoituvat markkinat ja autonominen kansalaisyhteiskunta ovat löytäneet tasapainon, joka takaa vähimmäispelissäntöjen noudattamisen mutta vapauttaa kansalaiset toteuttamaan omaa elämänsä, voi olla kestävä pohja ponnistaessamme uudelle vuosituhannele.”

Se kansalaisyhteiskunta, joka Wuorella on mielessä, ei voi olla pohjoismainen holhous- tai huoltovaltio, jossa hyvinvoinnin takaamisen toisena tehtävänä on ollut kansalaisten kontrollointi. Tässä Wuori toistaa monet viimeaikoina esillä olleet perustelut: holhousvaltion ylläpitoon ei ole varaa, se tappaa ihmisten yksilöllisyyden, yrittämishalukkuuden, hukuttaa aidon suvaitsevaisuuden, tappaa pyyteettömän auttamishalun ja ennenkaikkea estää aitojen yhteiskunnallisten erojen synnyn, jotka ovat kansalaisyhteiskunnan tunnusmerkki. Yhteiskunnan tulisikin perustua kansalaisoikeuksiin ja -vapauksiin, ei taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin, jotka ovat ”poliittisesti tavoitteellisia ja poliittisesti toteutettavia päämääriä”. Näin Wuori tulee kieltäneeksi myös yhteiskunnalliseen tasa-arvoon perustuvan yhteisvastuullisuuden, joka hyvinvointivaltion kriisien ja sosialismin romahduksen jälkeen onkin kovin ajanmukaista. Hänen ihanteenaan oleva kansalaisten yhteiskunta ei kasva itsestään vaan ”syntyy arjen ja elämisaailman lähtökohdista nousevasta miesten, naisten, nuorten, eläkeläisten, lesbojen, jalkapalloilijoiden, toisinajattelijoiden, jalkapallon harrastajien, internetin käyttäjien, tekno-friikkien, laskuvarjohyppääjien, sunnuntaimaalareiden, ympäristöaktivistien ja lukemattomien muiden liikkeiden ja ryhmittymien toimeliaisuudesta, sanalla sanoen elävän elämän moninaisuudesta, jonka ristiriidat ovat hedelmällisiä, sillä elämä on ristiriitainen; ja kääntäen: vain ristiriidat tuottavat elämää.” Tässä avautuu Todellisten intellektuellien toiminta-alue, joka edellyttää sekä autonomiaa että vapautta. Ensin mainittua Wuori tarkastelee suhteessa globalisoituvaan maailmantalouteen ja vapautta suhteessa kansalaisvapauksien toteutumiseen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Onko tulevaisuus metsässä?

Wuoren mukaan yhteiskunnallisen hyödyn tulisi jakautua mahdollisuuksien pohjalta. Niin kuin hollantilaisen piikatyön oli mahdollista vaurastua maansa harjoittamasta siirtomaariistosta, tulisi suomalaisten rikastua kaikkia hyödyttävästä kansainvälisestä vaihdannasta. Suomessa tästä vaihdannasta

vastaa tärkeältä osin puunjalostusteollisuus. Wuori piirtää kuvan keskittyvästä ja yhä suurempiin yksiköihin ajatuvasta metsäteollisuudesta, joka on “kuitenkin vasta alkusoittoa todella suurten, vielä näitäkin mahtavampien yksiköiden esiinmarssille”. Samanaikaisesti, kun Suomi on antautunut tämän vientiteollisuuden kykloopin vietäväksi niin teollisuuskuin energianpolitiikassa, kansainväliset markkinat ovat tukkeutuneet selluteollisuuden ja tukkeutumassa paperiteollisuuden tuotteista. Se taas merkitsee, joko sulautumista nykyistä suurempiin konglomeraatteihin tai ainakin strategista liittoutumista kilpailijamaiden yritysten kannalta. Suomelle nämä ovat Wuoren mukaan kohtalon kysymyksiä, koska “suomalainen vaikutus niiden päätöksentekoon, toiminnan alueellisiin painopisteisiin ja pitkän tähtäyksen suunnitelmiin heikkenee ja että kotimaiset intressit otetaan niissä huonommin varteen”. Kaikki tämä laukeaa silmille, kun seuraava lama iskee vuonna 1997, ennustaa Wuori.

Kehityksen taustalla on valtiokeskeinen teollistamispolitiikka, jossa raskaat sijoitukset “edustavat neuvostomallista teollistamisohjelmaa”, ja jonka tarkoituksena on ollut kuroa nopeasti umpeen lännen etumatka elintasossa”. Kun energiapolitiikassa teollisuusjohtajat ovat viisaasti luopuneet viidennen ydinvoimalan vaatimisesta, on seuraava askel kuudennen, uuteen ranskalais-saksalaiseen reaktorityyppiin perustuvan voimalan läpiajaminen. Kampanjassa uuteen taloudellisempaan, turvallisempaan ja puhtaampaan, ydinvoimaan sitoutuminen esitetään ilmastonmuutoksen vaihtoehtona. Wuoren mukaan, “tavalla tai toisella, hinnalla millä hyvänsä teollisuus haluaa ajaa läpi utooppisen, entistä suurempaan riippuvuuteen ydinteknologiasta perustuvan ja ydinjätteen kasvaviin loppusijoitusongelmiin johtavan, mutta tiukasti kotimaiseen omavaraisuuteen pitäytyvän kuningasratkaisunsa”. Vaihtoehtona Wuori tarjoaa tuotantoprosesseissa tuhlailevasta energiankulutuksesta luopumista sekä ylikansallisten energiamarkkinoiden kehittämistä, josta esimerkkinä ovat jo Pohjoismaiset alueelliset markkinat.

Mikäli Wuori olisi Suomen metsädiktaattori hän alentaisi kansantalouden riippuvuutta puunjalostusteollisuudesta, suuntaisi tuotantoa työvoimavaltaisille ja vähemmän energiaa kuluttaville aloille ja valtaisi kansainväliset markkinat tavaramerkkeihin pohjautuvilla tuotteilla Nokian tapaan. Vaihtoehtoinen “vihreä teollistaminen” perustuisi Wuoren kaavailussa ympäristötietoisuuden luomien markkinoiden hyväksikäyttöön, jossa yhdistyisivät kestävämpien teknologisten ratkaisujen etsiminen, paikalliset kokeilut ja osuuskuntatyypiset yhteisömuodot. Mallina Wuori manitsee Kanadan Ontarion provinssissa toteutettavan elinkeinopolitiikan, josta sekä sijoittajat että ympäristö ovat hyötäneet. Nostalgian ja high techin yhdistämisessä kättä lyövät siten ympäristöliike ja yrittäjät. Tässä ehkä näkyy yleisemminkin Wuoren käsitys toivottavasta vallan ja vallankäytön jakautumisesta, kansalaisyhteiskunnan autonomiasta suhteessa globalisoituviin markkinoihin.

Kuinka vapaita me olemme?

Vapaus edellyttää kansalaisvapauksien toteuttamista. Wuoren mukaan näin ei Suomessa tapahdu. Tämä johtuu siitä, että “oikeusjärjestys edustaa jähmettynyttä vallankäyttöä, jonka sisällä ei koskaan voi syntyä mitään todella uutta”. Aiemmin asiantila tuli selvimmän esille kansalaistottelemattomuuden kohdalla, erityisesti korkeimman oikeuden päätöksessä Kojjärvi-jutussa. Siinä oikeus totesi: “Yhteiskuntarauhan kannalta ei voida puolustaa sellaista sääntöä, että yksilö tai ryhmittymä säädettävän lain kannalta ehkä yleisestikin hyväksyttävän perusteen tai päämäärän mukaisesti ryhtyisi oikeusjärjestyksen syrjäyttämällä toimimaan ikäänkuin tuo peruste tai päämäärä olisi jo lainsäädännössä hyväksytty”. Wuori katsoo, että lakia tulkittaessa oikeusistuinten näkökulma on mustavalkoinen joko-tai-asetelma: lain muodollinen rikkominen “merkitsee koko oikeusjärjestelmän syrjäyttämistä”. Kyseinen ajattelutapa edellyttää alistumista kurinpitoyhteiskunnan normeihin ja merkityksenantotapoihin, käytännössä viranomaisten päätöksiin ja lainsäädäntöön.

Oikeudellinen muutos asioiden tilaan tuli, kun Suomi liittyi Euroopan Neuvostoon ja sen ihmisoikeussopimuksesta tuli osa valtion sisäistä oikeutta. Tuon perusoikeussäännösten ja sen tulkintakäytännön soveltaminen on ollut vähäistä, vaikka eduskunnan perustuslakivaliokunta sitä asian käsittelyn yhteydessä edellyttikin. Oikeusistuimissa mm. ympäristöaktivisteihin kohdistetut syytteet on mieluummin hylätty näytön puutteeseen kuin periaatteellisiin syihin vedoten. Wuori pelkää tämän johtavan tilanteeseen, jossa yhteiskunnan rauhanomaiseen ympäristöliikkeeseen kohdistamat tukahduttamistoimet ajavat uudet liikkeet sabotaasiin ja henkilöihin kohdistuvaan väkivaltaan, jota seuraa yhteiskunnan väkivaltakoneistojen vastaisku. Tässä kehityksessä on “hyvin mahdollista, että väkivallaton kansalaistottelemattomuus ympäristöasioissa marginalisoituu ennen kuin se on saanut mitään merkittävää aikaan”, varsinkin kun suomalaisilla on taakkanaan sekä voimakas väkivallan perinne että maalaisuuteen pohjautuva luontoyhteys” eli tuo Köyliöjärven jäällä kirveen terää tarjonnut länsimaistumisen pelko.

Eräs autonomisen kansalaisyhteiskunnan este on suomalainen hallintokulttuuri ja byrokraatia, sillä “suomalaisten sinnikkäin harha on, että maailma on jättiläismäinen Virasto”. Tässä Suomi on tehnyt myös maailmanennätyksen. Neuvostoliiton hajoamisen aikoihin maassa oli väkilukuun suhteutettuna enemmän byrokraatteja kuin mahtavassa Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liitossa. Byrokraatiasta on monenlaista kiusaa kansalaisille, mutta erityisen vaikeaksi se Wuoren mukaan tekee kansalaisten aloitteellisuuden ja vapaiden kansalaisjärjestöjen synnyn ja toiminnan. Väitettä on vähän vaikea niellä, Suomi kun on kaikenlaisten, lähinnä toimimattomien yhdistysten luvattu maa. Tosin Wuori pyrkii jakamaan järjestötkin kahteen kategoriaan, todellisiin kansalaisjärjestöihin ja niihin, jotka valtio ja byrokraatia on ottanut holhoukseensa tai muutoin vienyt terän.

Ehkä keskeisin ja poliittisesti merkittävin puute vapauksien toteutumisen kannalta on se, että Suomessa ei ole toimivaa perusoikeusjärjestelmää. Siten Suomea ei voi pitää länsimaisena oikeusvaltiona. Synnä tilanteeseen Wuori manitsee “tuon valtiosääntöisen omituisuuden, jonka mukaan

meillä kaikki vallankäyttö on viimekädessä alisteista toimeenpanovallalle ja sen byrokraattiselle ulottuvuudelle, hallinnolle”. Tästä seuraa, että tuomiovallan käyttö ei takaa kansalaisvapauksia toimeenpano- ja hallintovaltaa vastaa. Ainoa poikkeus säännöstä on omistusoikeus, jota ei ole turvattu muita oikeuksia painavammin säännöksin, mutta johon on ollut kova halu ja luja poliittinen tilaus. Muut kansalaisvapaudet, sanan-, yhdistymis- ja kokoontumisvapaus ovat vesittyneet “itsesensuurin, ylettömän valtiokeskeisyyden, yhdistysrekisterin käsittämättömien oikkujen, ylipäätään järjestömän valvonta- ja rekisteriperinteemme ja kaikenlaisten mikrosääntöjen ja määräysten voimasta”. Tässä tilanteessa kansalaisyhteiskunnan elintärkeät perusoikeudet pitäisi saada toimimaan. Oikeuslaitokselle ja asianajajakunnalle mahdollisuuden tarjoavat Euroopan neuvoston ihmisoikeusperiaatteet, jotka ovat Suomea sitovia ja joiden länsimaisen tulkintaperinteen käyttöönotto on oikeusistuinten tahdosta riippuvainen asia. Periaatteille tulkinnallisen sisällön antavat viimekädessä Suomen valtiosuvereniteetista riippumattomat elimet.

Wuori viittaa kansalaisvapauksien käsitellessään tuomari-valtion suuntaan kulkevaan kehitykseen — näennäisen varottavaan sävyyn. Tuomarivaltiohan tarkoittaa tilannetta, jossa oikeusistuimet lakia soveltaessaan laintulkintansa avulla luovat uutta, lainsäätäjän tahdosta riippumatonta normistoa. Wuori esittää paradoksin: “Suomalaiset tuomioistuimet eivät saa soveltaa perustuslakia, mutta meistä riippumatta syntyneet ihmisoikeusnormit ovat aivan kaikkia viranomaisia sitovia”. Tähän on vain yksi ratkaisu: oikeusjärjestyksen ryhti, erityisesti normisäätelyn legitimitetti on palautettava yhtenäisellä ja kansalaisvapauksien toteutumista suosivalla perusoikeuksien tulkintakäytännöllä. Keskeinen ongelma on siten legitimitetin säilyttäminen, rauhanomaisen menon takaaminen, mikä edellyttää poliittisen vallan käyttöä. Voidaan nimittäin kysyä, kenelle poliittinen valta siirtyy, kun oikeusistuimet ryhtyvät uuden normiston luontiin, tuomareilleko vai tuomiovallankäytön kohteille eli kansalaisvapauksiensa vaatioille tai ehkä molemmille? Ei Wuori turhaan viittaa Weimarin tasavallan, maailman kautta aikojen valtiosääntöisesti demokraattisimman kansalaisyhteiskunnan kokemuksiin siitä, mitä tapahtuu, kun väärät kansalaisjärjestöt saavat vallan — ilman kontrollia.

Onko Faustin uni faustinen uni?

Wuoren kirjan toinen osa “Faustin uni” peilaa paljolti kirjoittajan omia kokemuksia kansainvälisestä toiminnasta, mutta syvempikin sanoma sillä on. Keskeisenä teemana on saavutettu historian taitekohta, ei mikään fukujamalainen historian loppu vaan piste, jossa “ydinteknologian ja vallan epäpöhän liiton aikakausi on monella tapaa ohi”. Samalla myös kansallisvaltioista muodostunut valtiojärjestelmä on syönyt oikeutuksensa, Yhdistyneine Kansakuntineen päivineen. Poliittisen vallan pyhätoista tulee pian muinaismuistoihin verattavia turistinähtävyyksiä. Ennen kuin tämä tapahtuu täytyy kuitenkin toteuttaa poliittisen vallan siirto uusille isännille. Keitä he ovat?

Wuori lupaa, että tulevaisuus on nais- rauhan- ja ympäristöliikkeiden, joiden alkuperä on virallisen päätöksenteon ulkopuolella, kansalaisyhteiskunnassa. Ne muodostavat vaih-

toehdon modernille, joten niillä on “enemmän legitimitteettiä ja moraalista arvovaltaa kuin lyhytnäköistä voittoa tai päivänpoliittista esikoisoikeutta hamuavilla talouselämän käenpojilla ja ammattipoliitikoilla konsanaan”. Liikkeiden valta ei kuitenkaan kasva tyhjästä ja tässä Wuori lisää historiassa vaikuttaviin kasvottomiin, dialektisiin voimiin moraalisen arvovallan, Machiavellin *Virtùn*. Näin johtajuus ja liikkeet lyövät kättä ja tuloksena on poliittisen vallan rakenne, “uuden hahmon lujittamiseksi tarvittava malli, esimerkki, johtajuus, mutta ennen muuta kaikille tunnistettaviin arvoihin perustuva yhteenkuuluvuus ja koheesio”. Myös Wuoren jännittävä kertomus Greenpeacen ydinasehankkeesta, josta luopuminen pelasti Neuvostoliiton hajoamisprosessin ja muistelo YK:n yleiskokouksen johtamisesta, joka toimii mallina maailmanjärjestön uudistamistyölle, saavat näin uuden, pelkkää historiallisten tapausten kuvausta syvemmän merkityksen. Ne osoittavat, miten moraalinen arvovalta, johtajuus toimii globaalilla tasolla viitoittaessaan tietä ulos modernin ihmisen umpikujasta kohti yhteiskuntaa, jossa vapaus toteutuu yksilön autonomiana rajanaan vain muiden yhtäläinen autonomia. Wuoren mukaan tämä voi toteutua vain, jos pystymme kehittämään dynaamisen ylikansallisen kansalaisyhteiskunnan, jossa poliittisen vallan käyttö tapahtuu erilaisissa verkostoissa ja kansalaisjärjestöjen ylläpitämissä regiimeissä niin globaalilla kuin alueellisella tasollakin — ilman valtiota.

Sanakirja antaa faustiselle määritelmän “lakkamatta eteenpäin pyrkivä, ääretöntä tavoitteleva”. Tällä tavoin faustinen on myös *Faustin uni*, tärkeä, ainutlaatuinen, ärsyttävä, ylilyövä, mutta samalla älyllisesti haastava puheenvuoro tulevasta. Wuoren sanoin:

”Kaikki uusi syntyy vanhan järjestyksen saavutettua kivettyneen täyttymyksensä ja näin muodoin sen ulkopuolella. Luominen, niin maailmankaikkeuden, sen selitysten, tätä planeettaa kansoittavien uusien lajien kuin kulttuurien, tieteen, taiteen, ihmisyyhteisöjen historiallinen muutoskin tapahtuu kaaoksen reunalla. Kun vanha on kyltynyt ja kypsytynyt väistymään, on aina mentävä sinne asti. Se on edelläkävijän raskas osa, joka kuitenkin samalla merkitsee vain suurinta mahdollista antautumista ajan hengen ja vasta-muotoutumassa-olevan uuden käsityksensä ja kutsuun.”